

Професійні
стандарти та етичні норми
у висвітленні конфліктів

Настанови для журналістів в Україні з висвітлення тематики внутрішньо переміщених осіб (ВПО), 2017

Це - виключно практичний набір порад, покликаних допомогти журналістам у висвітленні одного з найбільш чутливих аспектів конфлікту - важкого становища внутрішньо переміщених осіб (ВПО). Цей список не теоретичний, він був сформований за допомогою журналістів та редакторів – учасників проекту «Голос місцевих ЗМІ», та ґрунтується на їх систематичній роботі з ВПО щонайменше протягом півтора років. Проект фінансується Європейським Союзом.

Проект «Голос місцевих ЗМІ:
професійні стандарти та етичні
норми висвітлення конфліктів»,
фінансується Європейським Союзом

Настанови для журналістів в Україні з висвітлення тематики внутрішньо переміщених осіб (ВПО), 2017

Висвітлення подій у зоні конфлікту - одне з найскладніших завдань з яким стикаються журналісти. А якщо цей конфлікт відбувається у власній країні журналіста, то це ще складніше завдання. Часто журналісти опиняються під тиском з боку військових, політиків і навіть членів сім'ї, які очікують від вас більш співчутливого, патріотичного ставлення до дій своєї країни.

Ці поради не є вичерпними, але повинні служити як пам'ятна записка для тих, хто хоче об'єктивно та ефективно висвітлювати гуманітарну катастрофу. Суть цього складного завдання полягає у вмінні журналістів донести до громадськості, що більше як 1.6 млн ВПО - це не просто статистика, це життя окремих людей, кожен з них зі своєю історією.

Громадськість, як правило, зацікавлена у сюжетах, що представляють загальний інтерес. При цьому важливо нагадувати ширшій аудиторії, що, хоча ВПО були вимушені покинути свої будинки, робочі місця і часто сім'ї, вони все одно мають багато спільного з усіма іншими. На місці ВПО може опинитися кожен.

Варто пам'ятати, що рятуючи своє життя, багато ВПО пережили страшну травму, втрату і горе. Ви можете не одразу завоювати їхню довіру. Деякі з ВПО будуть вкрай насторожено ставитися до ЗМІ і боятися, що їх коментар чи інтерв'ю може завдати шкоди членам сім'ї, що залишилися по той бік. Ми, журналісти, повинні поважати неготовність ВПО до спілкування.

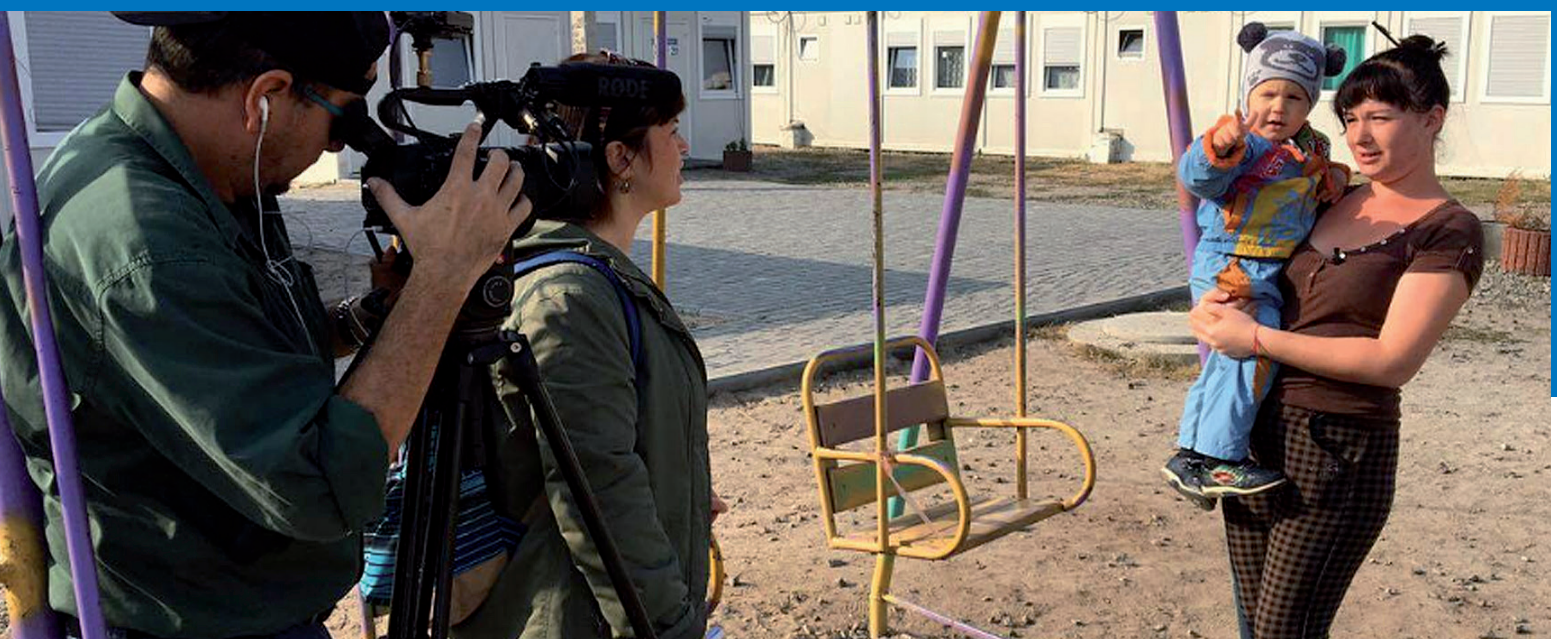

Настанови для журналістів в Україні з висвітлення тематики внутрішньо переміщених осіб (ВПО), 2017

У той же час, ми не можемо припускати, що все, що нам говорять це чиста правда. Журналісти повинні залишатися професіоналами і перевіряти факти. Доречно буде запитати чи мають ВПО будь-які фотографії або документи для підтвердження того, що вони розповідають. До того ж, інформація про людей чи організації, з якими вони мали справу, може стати корисною для Вашого сюжету.

Нарешті, дуже важливо бути максимально відкритими, наскільки це можливо, і не робити припущення про будь-яку з осіб, з ким Ви зіткнетеся, навіть якщо Ви категорично не згодні з їхньою точкою зору або уподобаннями. Багато життів було перевернуто догори дном через цей конфлікт, і думки сильно розрізняються стосовно того, що сталося і що має статися далі.

Наша робота полягає у тому, щоб повідомити якомога точніше про те, що нам говорять і що ми бачимо. Не забуваймо, що ми, журналісти, маємо унікальний привілей розповідати про людей і місця, з якими широка публіка зустрічається рідко. У той же час, ми несемо величезну відповідальність за те, щоб наші репортажі відповідали найвищим стандартам об'єктивності, балансу і точності.

Представляємо на Ваш розгляд двадцять порад, які сподіваємося Вам допоможуть в роботі:

1 Уникайте таврування (стигматизації): стереотипи дуже швидко формуються щодо будь-якої групи. ВПО можуть стати групою, яку легко таврувати з приводу чутливих соціально-економічних тем, включаючи тему житла, зайнятості або соціальної допомоги. Ґрунтовно досліджуйте тему, не дозволяйте стереотипам впливати на ваш вибір героїв чи подачу матеріалу.

2 Ретельно підбирайте слова: терміни ВПО і біженці не є взаємозамінними. Це дуже специфічні терміни, затверджені національними та міжнародними організаціями, включаючи ООН. Біженці – це ті, хто покинули свою власну країну, тому вживання цього терміну по відношенню до ВПО некоректне.

3

Не поспішайте:

хоча часто існує дефіцит часу, особливо важливо надати ВПО стільки часу, скільки можливо, на розповідь своєї історії. Кращий спосіб отримання позитивної відповіді від особи, яка зазнала втрати, - це проявити терпіння.

4 Постарайтеся не роздувати полум'я: чутливість питання означає, що журналісти повинні бути особливо обережними, максимально збалансованими, наскільки це можливо, й уникати написання статей, що розпалюють ворожнечу. Оскільки журналісти ніколи не повинні ухилятися від істини, задавайте уточнюючі запитання, запитуйте, чи певна інформація дійсно займає центральне місце у сюжеті.

5 Не вважайте ВПО іншими: багато ВПО обурюються, коли їх визначають за їхнім статусом, і наполягають на тому, що вони у першу чергу громадяни України з такими самими правами як і будь-який інший громадянин.

6 Не відокремлюйте ВПО від загалу: до конфлікту всі громадяни України могли вільно пересуватися по всій країні, але тепер ВПО повинні доводити свій статус спеціальною довідкою. Це не означає, що вони не українці.

7 Захищайте їхню ідентичність/приватну інформацію, коли це необхідно: на непідконтрольних уряду територіях все ще залишаються сім'ї багатьох ВПО, які можуть постраждати від несприятливих наслідків, якщо їх будуть ототожнювати з членом сім'ї, який підтримує Україну.

8 Проявляйте співчуття і розуміння: багато ВПО дуже важко переживають втрату житла, а часто й сім'ї. Деякі з них можуть страждати від посттравматичного стресового розладу (ПТСР), що може проявитися у будь-який час.

9 Захищайте дітей, де це можливо: діти часто додають переконливості сюжету, але вкрай важливо переконатися, що їх не використовують як інструмент пропаганди, а інтерв'ю необхідно брати лише з дозволу батьків та дуже делікатно.

10 Будуйте довіру: деякі ВПО дуже підозріло ставляться до ЗМІ і бояться, що у журналістів є свій 'таємний план'. Визначте загальні інтереси, де це можливо, у сферах від спорту до сім'ї. Поясніть, що вони цікаві Вам як особистості.

11 Задавайте відкриті питання: відкриті питання – це ті питання, що заздалегідь не припускають відповіді. Так фраза «розкажіть мені про свою поїздку сюди» є більш доречною, ніж питання «на Вас напали на шляху сюди?»

12 Зробіть крок назад: особливо якщо Ви тільки що провели емоційне інтерв'ю, дуже важливо мати час подумати, перш ніж писати. Завжди намагайтеся надати матеріалу з інтерв'ю більш широкий контекст – тільки не зривайте строки подачі матеріалу редактуру.

Подача матеріалу в послідовності, де спочатку буде історія людини, яку Ви проінтерв'ювали, а потім загальна статистика, дозволить тримати фокус Вашого матеріалу на людській долі.

13 Робіть історію гуманною/персоніфікуйте її: шукайте деталі, які допомагають людям отримати більш повне уявлення про людину в якій Ви взяли інтерв'ю. Колір очей і волосся, жести, одяг і те, як вони говорять - все варто описувати для створення більш повної картини.

14 Будьте аналітичними: завжди намагайтеся побачити історію за історією і робіть її більш повною, розвивайте її. Чи може це мати більш масштабні наслідки або чи може вона привести до змін у ставленні до ВПО? Це – одиничний випадок чи багато ВПО страждають від цього?

15 Відокремлюйте факти від думок: якими б сильними не були Ваші почуття щодо проблеми, журналісти зобов'язані зберігати свої власні думки для редакційної або авторської статті, які чітко позначені як такі.

16

Ставте під питання офіційні заяви: дуже важливо, щоб журналісти покладали відповідальність на державних чиновників і експертів за те, що вони говорять. Просіть про надання доказів для підтвердження заяв і статистичних даних.

17

Розглядайте цифри у контексті: занадто часто журналісти приймають цифри, не питаючи, на основі чого вони були розраховані. Якщо це опитування, не забудьте встановити кількість опитаних осіб, оскільки інформація, отримана від менш, ніж 1000 осіб, не може бути статистично достовірною.

18

Здійснюйте подальше дослідження теми: Якщо Ви взяли добре інтерв'ю, не забудьте повернутися і зробити ще одне інтерв'ю після певного періоду часу, щоб з'ясувати, як все змінилося.

19

Контактуйте з організаціями громадянського суспільства (ОГС): громадянське суспільство в Україні значно розвинулось після кризи на сході. ОГС часто мають хороші контакти з спільнотою ВПО і можуть полегшити діалог з потенційними героями сюжетів.

20

Відоображайте обставини, що змінюються: ніщо не залишається нерухомим, і положення ВПО сьогодні не таке, яким воно було, коли вибухнула криза. Чи ВПО досі вважають, що вони повернуться, або зараз вони оселилися у своїй новій громаді? Чи роблять вони більше, щоб допомогти собі? Чи вдалося дітям подолати свої травми?

Марк Вебстер, консультант Фондації Томсон, впорядкував рекомендації напрацьовані під час підсумкового форуму для редакторів, що відбувся в Києві 13-14 лютого, 2017 року.

Проект «Голос місцевих ЗМІ: професійні стандарти та етичні норми висвітлення конфліктів», фінансується Європейським Союзом та імплементується медіа-консорціумом на чолі з Фондацією Томсон. МГО «Інститут регіональної преси та інформації», Мемо98, Асоціація «Спільний простір» та Європейський центр журналістики входять до консорціуму.